Shri Raghunath Temple MSS. Library,
JAMMU

No. ९६९-घ

Title अक्षरनिरूपणम्

Author

Extent २ Age

Subject व्याकरणम्

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

अध्ययनिरूपणम्

९७५

२ पत्रे

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

सं० ९६९५
उत्तमवनिरूपणम्
२ पत्रे
व्याकरणम्
संपूर्णम्

ॐ श्रीगणेशाय नमः ॐ अथाव्ययानि निरूप्यन्ते चादिर्निपातः चादिरव्ययो निपातसं-
ज्ञो भवति च पुनरर्थे समुच्चये पादपूरणे वा विकल्पार्थे उपमानार्थे च हअहह इति द्वौ खेदा-
र्थे च पादपूरणार्थे अहह अत्यपरिखेदआश्चर्ये च एव निश्चयार्थे उपमेवा एवं अनु-
नामकारेणान्यत्र्यर्थे अंगीकरणे च एवं क्रमस्मरणे च उपमायां च ननु निश्चये पृथक्
भिन्नार्थे विना अभावार्थे वर्जनार्थे च नाना बहुप्रकारवाचीनाम इति कोमला-
मंत्रणे संभावना यत्र कृते विनार्थे अहो आश्चर्यार्थे खिन्नं तथिन्त्वर्थे स्वस्ति कल्याणार्थे
त्वर्थे ह संदेहार्था अर्थे मृषा मिथ्या एतौ द्वौ असत्यार्थे मिथस्परस्परार्थे अथ अथो
एतौ द्वौ आनन्तर्यार्थे मंगलारंभयोश्च अर्थान्तरकथने च ह्यस्तशब्दो गतदिनेर्थे श्व
आगामिदिनेर्थे उच्चैरुच्चत्ववाचकः अभिमुख्यवाचकश्च एवं उच्चैरपि नी-
चैः नीचकैः नीचत्वार्थे [illegible] सत्वरार्थे अन्तरमध्ये प्रातः प्रभाते पुनरप्यन्तरा
एतौ द्वौ पौनःपुण्यद्वितीयवारार्थे अन्तरेण विनार्थे अन्तरा मध्यार्थे नमस्ते नमस्का-
रार्थे अलं भूषणे निवारणे पर्याप्ते सामर्थ्ये च कृते निवारणे [illegible] सह सहार्थे

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

उ अमानोना [?]पते चत्वारः प्रतिषेधार्थे [?]पत् लोकार्थे किलस्खलु वैराते त्र योपि निश्च
१ यार्थे स्मरणार्थे च आगत निकटार्थे दूरार्थे च हगत हार्थे भर्योऽत्यर्थे यतः यस्मात्
कारणात् ततः तस्मात् कारणात् स्वराश्च अ आ इ ई उ ऊ ऋ ॠ ऌ ॡ ए ऐ ओ औ एते चतुर्द ऋ ॠ ऌ
शनिपाताः तत्र अ संबोधने भर्त्सने च रे संबोधने उ रोषोक्तौ अहार्थे निवारणे च ऊ ऋ ४
कार स्वकारोक्तौ स्त्रीभवा वक्रौ एसंबोधने ऐ आश्चर्ये अनन्ने च ओ औ भवत्यर्थे औ ॠ
अंगीकारे आश्चर्ये च इत्यादिगणो निपातसंज्ञो भवति आदि शब्दात् अन्योपि ज्ञेयः
सहसाकं साई सहयोः समे एते सहार्थे कच्चित् इष्टप्रश्ने अपि कोमलामंत्रणे
ननु निश्चये वितर्के च स्यात् अनेकार्थवाचक अव्ययर्थः इति समासार्थे मनाक् इति वि
तर्के विचारणे च स्वाहा देवहविर्दाने स्वधा पितृहविर्दाने हंत इति खेदार्थे स्वधास्था
शस्य च मादिगणो निपातसंज्ञो भवति तत्रादि [?]र्थे निस्यते तस्मिन् इति तत्र कुत्र
श्री केन कथं यः यस्मिन् काले यदा तदा कदा नेन प्रकारेण तथा यथा कथं इत्यं तस्मात् इत
ततः अतः इतः तस्मात् अतः सार्वविभक्तिक तस् सिलिके एवं विस्मिन् इति एवं ततः पशः १

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

वे

र्थस्मिन्निति पुरस्तात् परस्मिन्निति परस्तात् आदि चतुर्थे वाच्ये सति आहि प्रत्ययो
भवति दक्षिणाहि वंसंति चाण्डालाः किमः सामान्ये चिदादि भवति कश्चित् कश्चि
न् कचित् तदधीन कार्त्स्न्ययोर्वा सात् राज्ञः अधीनं राजसात् सर्वं भस्म भस्मसात् ।
उर्युररी ऊरी करणे अंगीकारार्थे वाच्ये सति उरी उररी निपात्यते उरीकृत्य गच्छति मध्या
ह्निः काले निपात्यते सद्य अद्य सम्पदि अधुना इदानीं सोसंप्रति अद्यतनेणा श्वस्सु शी
घ्रे एवं धुः परेद्युः अन्येद्युः अन्यतरेद्युः यर्हि तर्हि कर्हि प्रादिरुपसर्गः प्र प्रकर्षे ।
मांगल्यार्थे १ अपि निःक्रियायार्थे २ सम समतार्थे ३ अनु पश्चादर्थे ४ अव अवधार
णे ५ निर निराकरणे ६ दुर दुष्टार्थे ७ अपि कोमलालापे ८ सु सुष्ठ्वर्थे ९ उत वितर्के १०
अभि सन्मुखार्थे ११ प्रति प्रत्यर्थे १२ परि परार्थे १३ उप समीपार्थे १४ अन्तर मध्यार्थे
१५ वि नानार्थे विशेषार्थे १६ आङ् मर्यादार्थे १७ नि निश्चयार्थे १८ अधि अधिकारार्थे १९
अति अतिशयार्थे २० आविः प्रकटीकरणे २१ अयं गणः उपसर्गसंज्ञको भवति प्राग्धातोः
उपसर्गधातोः प्राक् प्रयोक्तव्याः तद्व्ययेन रिदं चादि प्रादिरूपमव्याजसंज्ञं भवति आ

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative

ॐ आद्यंतेर्च क्त्वादिप्रत्ययांतः शब्दोव्ययसंज्ञको भवति कत्वा नत्वा भत्वा गंतुं इत्यादि ।
२ अव्ययादेर्विभक्तेर्लुक् अव्ययात्परस्या विभक्तेर्लुग्भवति न तु शब्दनिर्देशे अव्य
यानां च न लिंगादिनियमा उक्तं हि सदृशं त्रिषु लिंगेषु सर्वासु च विभक्तिषु वचने
षु च सर्वेषु यन्न व्येति तदव्ययं उक्तान्यलिंगान्यव्ययानि इत्यव्ययानि ॥ ॥

२

ला

CC-0 Dharmartha Trust J&K. An eGangotri-Vaidika Bharata Initiative